

Т. О. Татарнікова,
здобувач, Національний університет цивільного захисту України
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-5470-8288>

DOI: 10.32702/2306-6814.2024.19.238

КЛЮЧОВІ ПРИНЦИПИ ФОРМУВАННЯ ВНУТРІШНЬОЇ БЕЗПЕКОВОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ

Т. Tatarnikova,
Applicant, National University of Civil Defence of Ukraine

THE KEY PRINCIPLES OF THE FORMATION OF THE INTERNAL SECURITY POLICY OF THE STATE

У статті виокремлено ключові принципи формування внутрішньої безпекової політики держави. Зокрема, охарактеризовано функції принципів формування внутрішньої безпекової політики держави. Зазначено, що пояснювальна функція принципів визначає предмет дослідження, уточнює, визначає та логічно доводить його. Синтезуюча функція полягає в узагальненні наявних знань про предмет дослідження, а також уможливорює виявлення провідних принципів, на основі яких повинен відбуватися цей синтез. Передбачувана функція характеризує тенденцію розвитку науки та узагальнює досягнуті у ній результати. Визначено роль і місце системного підходу у формуванні принципів стосовно реалізації внутрішньої безпекової політики держави. Підкреслено, що системний підхід, що розвивається в сучасній державно-управлінській науці, різко посилив роль принципів, оскільки вони роблять дослідницький пошук системним і послідовним. Вчені та практики вказують на доцільність закріплення цих принципів у нормах конституційного, адміністративного та інших галузей права та навіть на необхідність розробки концепції принципів. Проаналізовано вимоги, які пред'являються до побудови та організації державної служби та способів здійснення її функцій, що належать до сфери забезпечення громадської безпеки. Акцентовано увагу на тому, що світовий, і насамперед вітчизняний досвід досить наочно показує, що відсутність законодавчо закріплених принципів державної служби призводить до зростання зловживань владою, свавілля та беззаконня в діяльності апарату державного управління. У свою чергу, законодавче закріплення принципів державної служби не лише дає правову основу для боротьби з подібними явищами, а й визначає такі параметри функціонування державних органів, як цілеспрямованість та стійкість. Підкреслено, що принципи формування внутрішньої безпекової політики держави є своєрідною точкою відліку щодо основних напрямів реалізації компетенції, завдань та функцій державних органів, форм організації діяльності та методів роботи. Ці обов'язкові вимоги тією чи іншою мірою: стосуються державної служби; поширюються на всі види державної служби та є загальними у межах державної служби; охоплюють всі організаційні, правові та інші аспекти функціонування державної служби.

The article identifies the key principles of the formation of the internal security policy of the state. In particular, the functions of the principles of formation of the internal security policy of the state are characterized. It is specified that the explanatory function of principles determines the subject of research, clarifies, defines and logically proves it. The synthesizing function consists in generalizing the available knowledge about the subject of research, and also makes it possible to identify the leading principles on the basis of which this synthesis should take place. The assumed function characterizes the trend of development of science and summarizes the results achieved in it. The role and place of the systemic approach in the formation of principles regarding the implementation of the internal security policy of the state is determined. It is emphasized that the systematic approach developed in modern public administration science has sharply strengthened the role of principles, since they make the research search systematic and consistent. Scholars and practitioners point to the expediency of enshrining these principles in the norms of constitutional, administrative and other branches of law, and even the need to develop a concept of principles. The requirements for the construction and organization of public service and ways of carrying out its functions related to the sphere of public security are analyzed. The attention is focused on the fact that the world, and above all the domestic experience, quite clearly shows that the absence of legislatively fixed principles of public service leads to an increase in abuses of power,

arbitrariness and lawlessness in the activities of the public administration apparatus. In turn, the legislative consolidation of the principles of civil service not only provides a legal basis for combating such phenomena, but also determines such parameters of the functioning of state bodies as purposefulness and sustainability. It is emphasized that the principles of the formation of the internal security policy of the state are a kind of starting point regarding the main directions of implementation of the competence, tasks and functions of state bodies, forms of organization of activities and methods of work. These mandatory requirements: relate to public service; apply to all types of civil service and are common within the civil service; cover all organizational, legal and other aspects of the functioning of the civil service.

Ключові слова: державна політика, внутрішня безпека, принципи, державна служба, державне управління.

Keywords: public policy, internal security, principles, public service, public administration.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Основними положеннями, ідеями, якими керуються у процесі організації державної служби у тій чи іншій сфері соціального управління, є її принципи. Синтезуючи і відбиваючи об'єктивні закономірності у суспільному розвитку та типові риси суспільної практики, вони чинять визначальний вплив всю систему управління. Будучи найважливішим елементом у структурі інституту державної служби, дані встановлення розкривають доцільний характер зв'язків, що виникають у системі державно-службових відносин, а також основні вимоги до побудови соціально-правового інституту, що розглядається, його основних сутнісних характеристик, призначення та змісту.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Переважає більшість вчених і практиків, серед яких: С. Домбровська, О. Копан, А. Рубан та ін., робить акцент на тому, що останніми роками змінилися безпекові умови розвитку українського суспільства, які створили передумови для пошуку нових підходів до формування внутрішньої безпекової політики держави. Вирішення цих завдань сьогодні залежить від впровадження у практику нових форм та технологій державного управління у сфері забезпечення внутрішньої безпеки.

МЕТА СТАТТІ

Метою роботи є виокремлення ключових принципів формування внутрішньої безпекової політики держави.

Для досягнення поставленої мети в роботі пропонується поставити та вирішити такі завдання:

- охарактеризувати функції принципів формування внутрішньої безпекової політики держави;
- визначити роль і місце системного підходу у формуванні принципів стосовно реалізації внутрішньої безпекової політики держави;
- проаналізувати вимоги, які пред'являються до побудови та організації державної служби та способів здійснення її функцій, що належать до сфери забезпечення громадської безпеки.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Функціональне призначення принципів полягає у фіксації тих об'єктивних, властивих даному інституту за-

кономірностей, відносин та процесів, використання яких і забезпечує потрібні параметри державної служби; тому не можна ототожнювати принципи з вимогами.

Проблема принципів — одна з основних наукових проблем. У сукупності з поняттями, категоріями та законами принципи становлять фундамент будь-якої галузі знання, у тому числі правової. Недарма багато видатних учених вказували на значення принципів у процесі наукового пізнання [1; 3].

Можна виділити три функції принципів у сучасному науковому пізнанні, зміст яких підтверджує їх значущість для кожної науки. Пояснювальна функція принципів визначає предмет дослідження, уточнює, визначає та логічно доводить його. Синтезуюча функція полягає в узагальненні наявних знань про предмет дослідження, а також уможливорює виявлення провідних принципів, на основі яких повинен відбуватися цей синтез. Передбачувана функція характеризує тенденцію розвитку науки та узагальнює досягнуті у ній результати [2; 4].

Потрібно сказати, що системний підхід, що розвивається в сучасній державно-управлінській науці, різко посилив роль принципів, оскільки вони роблять дослідницький пошук системним і послідовним. Вчені та практики вказують на доцільність закріплення цих принципів у нормах конституційного, адміністративного та інших галузей права та навіть на необхідність розробки концепції принципів [2; 5].

Не зупиняючись докладно на різних теоретичних підходах у трактуванні правових принципів як наукової категорії, слід вказати лише, що, за сучасними уявленнями, принципи права — це керівні ідеї, що характеризують зміст права, його сутність і призначення у суспільстві, які, з одного боку, виражають закономірності права, а з другого боку — є найбільш загальні норми, які у всій сфері правового регулювання і поширюються на всіх суб'єктів. При цьому зазначається, що принципи права визначають шляхи вдосконалення правових норм, виступаючи як керівні ідеї для законодавця, будучи сполучною ланкою між основними закономірностями розвитку та функціонування суспільства та правовою системою, завдяки якій правова система адаптується до найважливіших інтересів та потреб людини та суспільства та стає сумісною з ними.

Принципи характеризують найважливіші риси адміністративної діяльності, реалізованої у системі держав-

ної служби, зокрема у сфері забезпечення внутрішньої безпеки як однієї із найбільш значних сфер життя країни. Вони є своєрідною точкою відліку щодо основних напрямів реалізації компетенції, завдань та функцій державних органів, форм організації діяльності та методів роботи. Ці обов'язкові вимоги тією чи іншою мірою:

- стосуються державної служби;
- поширюються на всі види державної служби та є загальними у межах державної служби;
- охоплюють всі організаційні, правові та інші аспекти функціонування державної служби [1; 4].

Світовий, і насамперед вітчизняний досвід досить наочно показує, що відсутність законодавчо закріплених принципів державної служби призводить до зростання зловживань владою, свавілля та беззаконня в діяльності апарату державного управління. У свою чергу, законодавче закріплення принципів державної служби не лише дає правову основу для боротьби з подібними явищами, а й визначає такі параметри функціонування державних органів, як цілеспрямованість та стійкість.

Важливо підкреслити, що нормативна закріпленість того чи іншої принципу завжди виявляється у його прямому проголошенні у законі. Вона може встановлюватися і через аналіз конкретних механізмів, у яких знаходить своє прояв. Більше того, саме наявність або відсутність таких механізмів у кінцевому підсумку і дозволяє зрозуміти, наскільки насправді реалізовано продекларований чи непродекларований у законі принцип.

Керуючись цим посилом, сучасні законодавці виходять із необхідності правового закріплення принципів організації державної служби та правового становища державних службовців в Україні. Будучи частиною загальної системи принципів права, вони характеризуються низкою специфічних характеристик, зумовлених своєрідністю предмета регулювання. Фактично, саме специфіка предмета правового регулювання державної служби поставила завдання формулювання принципів її організації та функціонування як особливого правового інституту [3; 4].

Перелічені принципи виступають взаємозалежними і водночас досить відокремленими елементами цілісної системи. Ефективність реалізації завдань державної служби досягається лише за умови використання всієї системи принципів та кожного з них окремо. У цьому виділенні того чи іншої принципу дозволяє, з одного боку, визначити його значення, з другого — полегшує його практичне застосування [1; 2].

Фактично в процесі забезпечення внутрішньої безпеки слід виходити з того, що рівень захищеності особистості, суспільства та держави має відповідати поняттю інституту державної служби та його функціональному призначенню. Не можна забувати про головне — наскільки ефективно та раціонально забезпечуються життєво важливі інтереси тих осіб, заради яких створена та існує державна служба.

У принципах виражаються вимоги, які пред'являються до побудови та організації державної служби та способів здійснення її функцій, що належать до сфери забезпечення внутрішньої безпеки, до стратегії, тактики та стилю роботи. Інакше кажучи, ці встановлення, насамперед закріплені законодавчо, є основою забезпечення безпеки [2; 5].

Слід зазначити, що реальні відносини, котрі складаються у сфері громадської безпеки, не можуть регу-

люватися правовими ідеями, тому принципи права в даному випадку не можуть бути лише науковими деклараціями. Реалізація принципів, у тому числі таких, що стосуються організації державної служби, можливі лише в тому порядку і формах, які законодавчо закріплені.

ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМКУ

У цілому, щодо принципів, зафіксованих у нормативних документах, можна сказати, що їхня практична дія недостатньо усвідомлена. І справа полягає не тільки у незрілості і недосконалості теоретичних конструкцій принципів управління, а й у відсутності дієвого механізму системного використання принципів державної служби у специфічних вітчизняних умовах.

Зрештою, незважаючи на законодавче закріплення принципів державної служби, у безпосередній роботі державних органів їх дії практично не відчувається. У цьому сенсі в нинішніх обставинах ставиться під сумнів ефективність реалізації інституту державної служби свого цільового призначення — забезпечення стабільності та дотримання принципів правової держави.

Література:

1. Вонсович О. С. Національна безпека України в умовах сучасних геополітичних змін. Науковий вісник Дипломатичної академії України. 2017. Вип. 24 (2). С. 18—24.
2. Домбровська С. М. Механізм забезпечення державної соціальної безпеки в Україні. Наукові праці: Науково-методичний журнал. Державне управління. 2015. Вип. 242. Т. 254. С. 28—32.
3. Копан О. В. Безпека як силовий фактор державного управління. Право України. 2001. № 7. С. 26—27.
4. Рубан А. В. Формування дієвих механізмів вирішення проблем державного регулювання у сфері національної безпеки. Публічне управління і адміністрування в Україні. 2019. Вип. 11. С. 141—143.
5. Ситник Г. П. Державне управління національною безпекою України: монографія. Київ: Вид-во НАДУ, 2004. 408 с.

References:

1. Vonsovyich, O. S. (2017), "National security of Ukraine in the conditions of modern geopolitical changes", *Naukovyi visnyk Dyplomatychnoi akademii Ukrainy*, vol. 24 (2), pp. 18—24.
2. Dombrovska, S. M. (2015), "The mechanism of state social security in Ukraine", *Naukovi pratsi: Naukovo-metodychnyy zhurnal. Derzhavne upravlinnya*, vol. 242, no. 254, pp. 28—32.
3. Kopan, O. V. (2001), "Security as a force factor of public administration", *Pravo Ukrainy*, vol. 7, pp. 26—27.
4. Ruban, A. V. (2019), "Formation of effective mechanisms for solving problems of state regulation in the field of national security", *Publichne upravlinnia i administruvannia v Ukraini*, vol. 11, pp. 141—143.
5. Sytnyk, H. P. (2004). *Derzhavne upravlinnia natsionalnoiu bezpekoiu Ukrainy: monohrafiia* [State administration of national security of Ukraine: monograph.], Kyiv, Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 27.09.2024 р.